

Andriake’de Ele Geçen Geç Roma D Hayes Form 7 Çanaklarının Yeni Taklit Formu: ‘*Andriake Form 7 Variant*’ Üzerine İlk Değerlendirmeler¹

A New Imitation Form of Late Roman D Hayes Form 7 Basins Uncovered at Andriake: Preliminary Evaluations on the ‘*Andriake Form 7 Variant*’

Cüneyt ÖZ*

Öz

Andriake, Antalya ilinin Demre ilçesinde yer almaktadır. Myra antik kentinin liman yerleşimi olan Andriake, kentin güneybatısında, Andriakos (Kokarçay) Çayı’nın deniz döküldüğü Çayağzı mevkiinde kurulmuştur. Andriake’de 2010 yılında Germanicus Meydanı’nda, 2012 yılında ise Şarap İşlikleri’nde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Hayes Form 7 çanaklarının yeni taklit formu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu taklit forma *Andriake Form 7 Variant* ismi verilmiştir. Çalışmada, bu çanakların tipolojik özellikleri, kil ve astar yapıları, kil içerikleri ve tarihleri hakkında detaylı bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Geç Roma D kırmızı astarlı seramikleri grubuna ait olan *Andriake Form 7 Variant* örnekleriyle birlikte Hayes Form 7 çanaklarına yeni bir alt tip eklenmiştir.

Anahtar sözcükler: Andriake, Geç Roma Seramikleri, Geç Roma D Kırmızı Astarlı Seramikleri, Hayes Form 7, Andriake Form 7 Variant.

Abstract

Andriake is located in the Demre District of Antalya. A port settlement in the ancient city of Myra, Andriake was established in the southwest of the city, in Çayağzı, where the stream Andriakos (Kokarçay) meets the sea. A new imitation of Hayes Form 7 basin uncovered in Andriake (Germanicus Square in 2010 and Wine Workshop in 2012) covers the subject of this study. This imitation form is named the *Andriake Form 7 Variant*. Here, we aim to give detailed information on the typological features of these basins, their clay and slip structures, clay contents, and dates. With the *Andriake Form 7 Variant* samples, belonging to the Late Roman D red slip wares group, a new subtype is added to Hayes Form 7 basin.

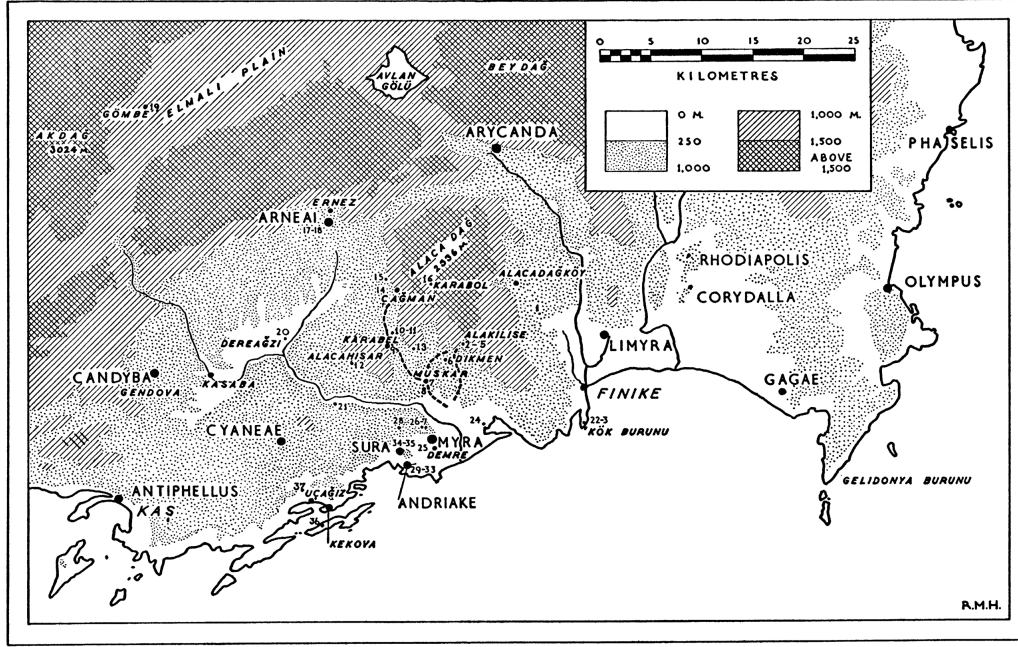
Keywords: Andriake, Late Roman Pottery, Late Roman D Red Slip Ware, Hayes Form 7, Andriake Form 7 Variant.

¹ Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2020 yılında tamamlanan “*Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*” başlıklı doktora tezinin bir bölümünden geliştirilerek üretilmiştir. Söz konusu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP Proje No: 3889) birimi ve Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından desteklenmiştir. Her iki kuruma destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Diyarbakır. e-posta: cuneyt.oz@outlook.com, ORCID: 0000-0003-4229-1398

Giriş

Antalya ilinin Demre ilçesinde yer alan Myra'nın liman yerleşimi Andriake², kentin güneybatısında, Andriakos (Kokarçay) Çayı'nın denize döküldüğü yer olan Çayağzı mevkiinde kurulmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Andriake'nin Konumu (Harrison, 1963, Fig. 2)

Myra ve Andriake'nin tarihiyle ilgili en erken arkeolojik veriler ana kent Myra'da yer alan Klasik Dönem (MÖ 4. yüzyıl)'e ait kaya mezarlarıdır (Çevik, 2016, s. 224). Bronz Çağı'nda Likya kıyılarında bulunan Ulu Burun ve Gelidonya gemi batıkları³, Myra ve Andriake'nin bu dönemde faal olduğunu düşündürmektedir (Çevik ve Bulut, 2010, s. 26; Çevik, 2015, s. 359; Çevik, 2016, s. 224). Likya Bölgesi'nin Persler tarafından fethedilmeden önce Myra ilk olarak Ksanthos, daha sonra Limyra hanedanlığının idaresindedir. Myra ve limanı, MÖ 540 yılında Harpagos'un Ksanthos'u işgal etmesiyle, tüm Likya gibi, Persler'in, 360 yılında Karia'lı Hekatomnid hanedanlığının, 333 yılında Büyük İskender'in, 306'da ise Ptolemaioslar'ın hâkimiyeti altındadır (Alkan, 2013, s. 29, 36-38, Çevik ve Bulut, 2010, s. 26). Porphyrius, Ptolemaios'ların egemenliğinde olan Andriake'nin MÖ 197 yılında III. Antiokhos tarafından fethedildiğini belirtmektedir (Takmer, 2006, s. 69; Çevik ve Bulut, 2010, s. 26). İmparator Brutus, MÖ 42 yılında para ve asker toplamak için Myra'ya gönderdiği Lentulus Spinther Andriake limanı girişindeki zincirleri kırarak kenti ele geçirmiş, böylece Myra ve Andriake Roma hâkimiyetine girmiştir (Takmer, 2006, s. 69-70; Çevik, 2010a, s. 57). MS 131 yılında Hadrianus'un Andriake'yi ziyaret ettiği rivayet edilmektedir (Magie, 1950, s. 620; Garzetti, 1974, s. 414; Takmer, 2006, s. 75). Limanda inşa edilen ve Hadrianus'a adanmış yapıların (Horrea Hadriani/Granarium & Plakoma/Agora) varlığı bu ziyaretin yapılmış olabileceğini göstermektedir. Andriake'de bulunan Horrea Hadriani'nin duvarında MS 388-392 yıllarında *Praefectus Praetorio*⁴ olarak görev yapan Tatianus'un yazıtı yer alır (Foss, 1994, s. 24). Bu yazıt, Andriake'nin Geç Roma Dönemi'nde de önemli bir liman olduğunun kanıtlarından birisidir. Yazıt dışında limanda yapılan kazılarda ele geçen buluntularla⁵ da bu durum kanıtlanmıştır. Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte, Aziz Nikolaos'unda etkisiyle, Myra ve Andriake'nin önemi giderek artmıştır. Bu önemin artmasında II. Theodosius'un (MS 408-450)

² Andriake yerleşimi, *epineion* (liman/demirleme yeri) dışında *emporion* (ticaret merkezi) olarak da anılır (Aygün, 2018, s. 5).

³ Likya Bölgesi'nde Bronz Çağı'na ait tekil buluntuların ele geçtiği bilinmektedir (Aygün, 2018, s. 12).

⁴ Roma'da imparatorun başyardımcısı ve ordunun komutanı.

⁵ Sikkeler için bkz. Bulut ve Şengül, 2014; Seramikler için bkz. Özdilek, 2015; Özdilek, 2016; Öz, 2020.

Myra’yı Likya bölgesinin dini ve idari başkent yapmasının etkisi vardır (Malalas, 1986, s. 199-200). Malalas, MS 529 yılındaki depremde hasar gören Myra ve Andriake’deki birçok yapıyı Justinianus’un (MS 527-565) onarttığını aktarmaktadır (Malalas, 1986, s. 262). Limandaki kiliselerin sayısal çoğunluğu⁶ ile Justinianus’un yıkılan yapıları tekrar onartması, Andriake’de MS 6. yüzyılda yoğun bir Hristiyan nüfusunun varlığını göstermektedir. Andriake’deki en geç sikkeler II. Konstans Dönemi (MS 641-668)’ne, seramikler ise MS 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Bulut ve Şengül, 2014, s. 86-87; Öz, 2020, s. 262 vd.). Liman için karanlık dönem olarak yorumlanan MS 8-10. yüzyıl arasında limanın kullanımı azalmış olmalıdır (Duggan ve Aygün, 2010, s. 161; Çevik vd., 2014, s. 225). Son yıllarda yapılan araştırmalar limanın MS 11-13. yüzyıl arasında sınırlı da olsa tekrar kullanıldığını göstermektedir⁷. Likya’nın MS 12. yüzyılda Türkler tarafından fethedilmesiyle birlikte Andriake’de Türklerin egemenliğine girmiştir (Foss, 1994, s. 3; Çevik vd., 2014, s. 230).

Andriake’deki arkeolojik kazılar Prof. Dr. Nevzat Çevik başkanlığındaki bir ekip tarafından 2009 yılında başlatılmış olup halen devam etmektedir. Günümüze kadar olan kazılar, limanda yer alan Doğu ve Batı Hamam, Horrea Hadriani/Granarium, Plakoma/Agora, Germanicus Meydanı, A ve B Kilisesi, Güneydoğu Nekropolü, Sinagog, Onurlandırma Anıtları, Liman Yapıları ve Şarap İşlikleri’nde yürütülmüştür⁸. Bu kazı çalışmalarında yoğun bir şekilde Geç Roma Dönemi seramikleri⁹ ele geçmiştir. Çalışmanın konusunu bu seramikler arasında yer alan Geç Roma D (Kıbrıs) Kırmızı Astarlı seramiklerinden Hayes Form 7 çanaklarının Germanicus Meydanı ve Şarap İşlikleri’ndeki kazılarda açığa çıkarılan yeni taklitleri oluşturmaktadır.

Şekil 2. *Andriake Form 7 Variant* Çanaklarının Ele Geçtiği Alanlar (© Myra-Andriake Kazı Arşivi)

Germanicus Meydanı’nın doğusunda liman yapıları (dükkân, depo ve ofisler), batısında ise 57 No’lu alan bulunmaktadır (Şekil 2). Andriake güney yerleşiminin merkezinde limana gelen gemilerin ilk uğrak yerlerinden birisi olan meydandaki en önemli yapı Onurlandırma Anıtları’dır (ayrıntılı bilgi için bkz. Öz, 2020, s. 24). Meydanın kuzey ve güney kesimi günümüzde su altında kaldığı için kazı çalışmaları

⁶ Andriake’de bulunan altı kiliseden beşi MS 5. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir (Tekinalp, 2000, s. 346; Çevik vd., 2014, s. 229).

⁷ MS 11. yüzyılın başlarına ait anonim follis sikkeler ile MS 12-13. yüzyıla tarihlenen az sayıda seramik ele geçmiştir (Bulut ve Şengül, 2014, s. 8, dn. 48).

⁸ Kazı çalışmaları hakkında ayrıca bkz. Çevik, 2010a-b; Çevik, 2015; Çevik, 2016; Çevik ve Bulut, 2011; Çevik ve Bulut, 2014; Çevik ve Eshel, 2010; Çevik vd., 2010a-b; Çevik vd., 2011; Çevik vd., 2012; Çevik vd., 2013; Çevik vd., 2017; Çevik vd., 2018a-b.

⁹ Bu seramikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Öz, 2020.

yapılamamaktadır (Aygün, 2018, s. 206 vd.). İlk yapıldığı tarih şu an belirsiz olsa da liman tarihine paralel olarak kullanımının MS 8. yüzyıla kadar devam ettiği söylenebilir.

Şarap İşlikleri, Horrea Hadriani/Granarium'un kuzeyinde, Sinagog'un ise batısında yer almaktadır (Şekil 2). Yaklaşık 19.78x10.33 m ölçülerinde olan işliklerin kazısına 2012 yılında başlanmıştır. Kazılar sonucunda işliklerin ilk evresinin tarihi net olmasa bile ikinci evresi için MS 4. yüzyıl tarihi önerilmiştir (Çevik vd., 2013, s. 93-94). Alandaki çalışmalarda MS 1. yüzyıldan başlayıp 12. yüzyıla kadar devam eden yoğun seramik buluntuyla karşılaşmıştır (Aygün, 2018, s. 202; Öz, 2020; sikkeler için ayrıca bkz. Bulut ve Şengül, 2014, s. 82, 84). Oldukça yoğun seramiğin ele geçmesi, işliğin ana kullanımının sonlanmasıyla seramik çöplüğüne dönüştürüldüğünü göstermektedir (Çevik vd., 2013, s. 93).

Hayes Form 7 Çanakları (Genel Bilgiler)

Hayes, Geç Roma D Kırmızı Astarlı grubu içerisinde *Form 7* olarak adlandırdığı bu seramikleri, üzerinde bir veya birden fazla yiv bulunan dik masif ağızlı, rulet bezeli ve kalın cidarlı gövdeli çanak olarak tanımlamaktadır (Hayes, 1972, s. 377). Ağız çaplarının ise 30-40 cm arasında olduğunu aktarır. *Form 7* çanakların tipolojik gelişmelerinin net olmadığını söylemektedir. Bu çanakların *Form 2* tabaklarından gelişerek dönüştüğünü, *Form 10* çanaklarının da öncülleri olduğunu aktarmaktadır¹⁰. *Form 7* çanakları için MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başları tarihini önermektedir (Hayes, 1972, s. 377-379).

Bir başka araştırmacı Meyza ise bu çanakları *Form H 7* olarak tanımlamaktadır. Derin kâse veya çanak olarak nitelediği *Form H 7* örnekleri için ağız üzerinde bulunan yivlerin formun değişmez bir özelliği olduğuna vurgu yapmaktadır. Kimi örneklerin gövdelerine ortasında parmak baskısı olan bir kulplu (Meyza, 2007, Pl. 5: 2; Jackson vd., 2012, Fig. 12: 1, 3; Öz, 2020, Lev. 22: 6) eklendiğinden söz etmektedir. Ortasında parmak baskısı olmayan kulplu örneklerde görülmektedir (Meyza, 2007, Pl. 5: 1; Öz, 2020, Lev. 22: 4-5). Ağız çapları 20 ila 50 cm arasında değişen çanakların bazılarının ağız kenarında dalga motifi (Meyza, 2007, Pl. 5: 4; Öz, 2020, Lev. 23: 5), gövdelerinde ise rulet bezemelerinin olduğu görülmektedir. Bu çanakların kullanımının MS 450 yılından kısa bir süre sonra başladığını ve 6. yüzyılın sonlarına veya 7. yüzyılın başlarına kadar da devam ettiğini aktarmaktadır. (Meyza, 2007, s. 58-59, diğer kentlerdeki *Form 7* çanakların tarihleri için bk. Tablo 1). *Form 7* çanaklarının ele geçtiği alanlara bakıldığında (Tablo 1) çok yaygın kullanıldıkları görülmektedir (Hayes, 1972, s. 377).

¹⁰ *Form 2* örnekleri için bkz. Hayes, 1972, s. 373 vd.; *Form 10* örnekleri için bkz. Hayes, 1972, s. 382 vd.

Tablo 1: Hayes Form 7 Çanaklarının Buluntuğu Alanlar/Kentler

Alan/Kent	Referans	Tarih
Apollonia (Cyrenaica)	Carandini, 1981, s. 239, Tav. 122: 3	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – 7. yüzyılın başları
Slovenya	Pröttel, 1996, s. 98, Abb. 17: 2	MS 4. yüzyılın sonu – 7. yüzyılın sonu/8. yüzyılın başı
Beyrut	Reynolds, 2011, s. 214, 218-2019, Fig. 6, 9: 91, 141	MS 5. yüzyılın sonu – 6. yüzyılın sonu
Paphos	Hayes, 1991, s. 209, Fig. 72; Hayes, 2003, s. 508, 510, Fig. 34: 355-359	MS 6. yüzyılın başları ve ortaları
Kalavassos-Kopetra	Rautman, 2003, 104, Fig. 3.41. II-16-1	-
Samaria	Crowfoot vd., 1957, s. 359, Fig. 84: 21	MS 5. yüzyıl ve sonrası
Sepphoris	Vincenz, 2013, s. 213, Pl. 56: 8-9	Geç Roma-Bizans Dönemi
Shiqmonia	Amir, 2006, s. 147-148, Fig. 2: 1-4	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl
Tiberias	Vincenz, 2008, s. 111, Pl. 4.4: 3-4	MS 7. yüzyıl
Anemurium	Williams, 1989, s. 35, Fig. 15: 195-199	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl
Parion	Ergürer, 2016, s. 140-141, Fig. 6: 113	MS 5. yüzyılın ikinci yarısı
Aziz Nikolaos Kilisesi (Myra)	Kaya, 2007, s. 92-93, Lev. 59: Çiz. No. 239-240	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl
Perge	Fırat, 1999, Lev. 65-71; Fırat, 2003, s. 128, Abb. 2: 20	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl
Kelenderis	Tekocak, 2006, s. 63, Lev. 21: 131-132	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – 7. yüzyılın başları
Saraçhane (İstanbul)	Hayes, 1992, s. 101, 162, Fig. 41: 72	MS 7. yüzyıl
Tarsus	Adak-Adıbelli, 2006, s. 131, Kat. No. 403-408	MS 6. yüzyılın ortaları – 7. yüzyıl
Elaiussa Sebaste	Kızıllarslanoğlu, 2018, s. 476, Res. 14	MS 6. yüzyılın ortaları – 7. yüzyıl
Limyra	Marksteiner vd., 2007, s. 227, Pl. 11: 13	MS 6. yüzyılın ortaları – 7. yüzyılın başı
Kadirgürü Mevkiisi	Jackson vd., 2012, s. 101, Fig. 12: 2-8	-
Camii Yıkığı Side	Jackson vd., 2012, s. 101, Fig. 12: 1	-
	Şen-Yıldırım ve Oransay, 2016, Res. 8: 8	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – 7. yüzyılın başları/ortaları
Pednelissos	Kenkel, 2007, s. 138, Fig. 6: 7-9	-
Gadara	El-Khouri, 2014, s. 131, Fig. 5: 7	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl
Olympos	Öztaşkın, 2017, s. 221, Çiz. 1: 6	MS 6. yüzyılın üçüncü çeyreği – 7. yüzyılın ilk çeyreği
Arykanda	Yaman, 2018, Lev. 13: 39-40	MS 450-600 yılları
Sebastopolis (Tokat)	Gezen, 2019, s. 160, Lev. 29: a-b.	MS 6. yüzyılın ikinci yarısı – erken 7. yüzyıl

Yapılan arkeometrik analizler sonucunda Kıbrıs kökenli oldukları anlaşılan Geç Roma D Kırmızı Astarlı seramiklerin Anadolu'da da üretildikleri bilinmektedir (Poblome ve Fırat, 2011, s. 51). Ancak üretim merkezleri halen tartışma konusudur. Kıbrıs dışında, şu ana kadar yapılan araştırmalarda, özellikle güneybatı Anadolu'da, Anemurium (Williams, 1989, s. 34-35, Fig. 15: 191-194), Pednelissos (Kenkel, 2007, s. 131 vd.), Gebiz-Kestros (Aksu)-Küçükaksu Nehri etrafı/Camii Yıkığı, Kiremitli Mevkiisi, Kömbece Mevkii, Hacıahmet Kırı, Budaklar Mevkii, Kadirgürü Mevkiisi (Jackson vd., 2012, s. 89 vd.), Perge (Fırat,

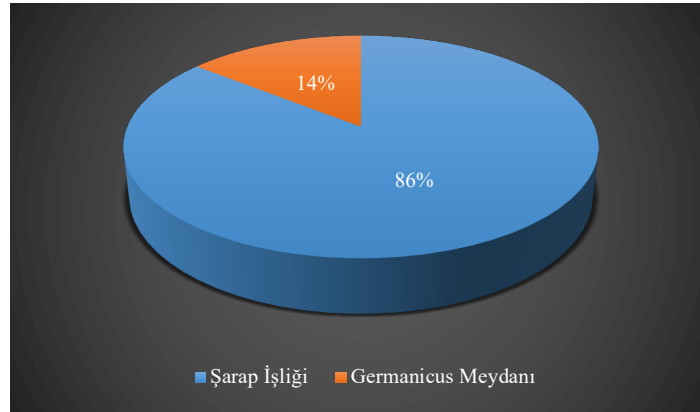
1999, s. 60-64, Lev. 3, 105-115) ile Phrygia'daki Hierapolis'te¹¹ yerel üretim izlerine rastlanmıştır. Williams, Anemurium'da bir kuyuda bulunduğu yerel formu “*Well Form*” olarak adlandırmıştır. Bu formu, Geç Roma D Kırmızı Astarlı seramiklerinin geç üretimlerinden (MS 600-700) biri olarak tanımlamaktadır (Williams, 1989, s. 34-35, Fig. 15: 191-194). Pednelissos'ta Geç Roma D grubunun türevlerinden on farklı form (Derivatives Form 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 9Variant, 10) bulunmuştur (Kenkel, 2007, s. 134-139). Jackson ve diğerlerinin Gebiz, Kestros (Aksu) ve Küçükaksu Nehri etrafında yaptıkları yüzey araştırmasında, Geç Roma D seramiklerinin (Hayes Form 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 8Variant, 9B, 10, 11, Meyza Form 6, K1, K5-2, Well Form) üretildiği yedi farklı merkez keşfedilmiştir (detaylı bilgi için bk. Jackson vd., 2012, s. 89 vd.). Perge'de yapılan araştırmalarda ise bu seramik grubuna dört yeni form (Perge 1-4) daha eklenmiştir (Fırat, 1999, s. 60-64, Lev. 3, 105-115). Kentte ayrıca Hayes'in sınıflandırdığı formların farklı variantlarında üretildiği düşünülmektedir (Fırat, 1999).

Anadolu'da Perge, Pednelissos ve Küçükaksu Nehri etrafındaki Camii Yıkığı ve Kadırgürü Mevkiisi'nde yer alan üretim merkezlerinde Hayes Form 7 çanaklarının farklı variantlarının üretildiği bilinmektedir (Fırat, 1999, s. 50-51, Lev. 66-70; Kenkel, 2007, s. 137-138, Fig. 6; Jackson vd., 2012, s. 101, Fig. 12). Perge'deki Form 7 çanakları üçgen ağız, yivli dudak, ağızdan gövdeye geçişte keskin bir kavise sahip olup kalın cidarlıdır. Orta sertlikteki kötü pişirimli killeri kireç, kum ve mika katkılıdır. Kil renkleri kırmızımsı sarı, sarımsı kırmızı, soluk ve açık kırmızı, astarları ise kırmızının tonlarındadır (Fırat, 1999, s. 50-51). Pednelissos'ta bulunan Form 7 çanakları ise üzerinde iki veya daha fazla yiv bulunan üçgen veya dikdörtgen bir ağız ile kalın cidarlı geniş bir gövdeye sahiptir (Kenkel, 2007, s. 137). Küçükaksu Nehri etrafındaki Camii Yıkığı'ndaki Form 7 çanakları kaliteli, düzgün ve sert pişirimli iken Kadırgürü Mevkii'ndekiler daha yumuşak ve kötü pişirimlidir. Kil ve astar renkleri turuncu, kırmızı, gri, morumsu ve kırmızımsı kahverengi tonlarında değişmektedir (Jackson vd., 2012, 94 vd.).

Andriake Form 7 Variant Çanaklarının Tipolojik Özellikleri

Andriake'deki kazılarda Form 7 çanaklarının yeni taklit formundan toplam yedi parça ele geçmiştir. Bunlardan altısı Şarap İşlikleri'nde, biri ise Germanicus Meydanı'nda ortaya çıkarılmıştır (Şekil 3).

Bu yeni taklit forma Hayes'in tanımlaması ile ele geçtiği alan dikkate alınarak “*Andriake Form 7 Variant*” ismi verilmiştir. *Variant (farklı, değişik)* kelimesi ise Hayes Form 7 çanaklarından ayrı yeni bir alt tip olmasından dolayı eklenmiştir.

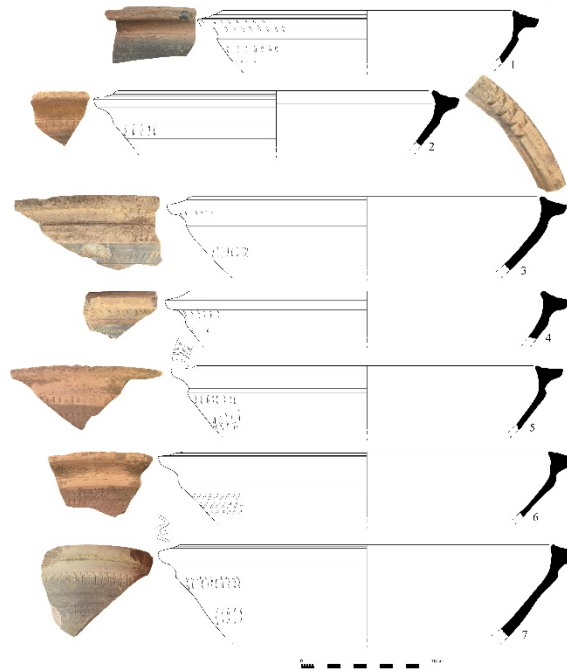

Şekil 3. *Andriake Form 7 Variant* Çanaklarının Ele Geçtiği Alanlara Göre Dağılımı

Andriake Form 7 Variant çanakları üçgenimsi içe dönük bir ağıza ve kaideye doğru daralan hafif konik bir gövdeye sahiptir. İncelenen örneklerin kaideleri eksiktir (Şekil 4). Ağız üzerinde, tipin değişmez

¹¹ Hierapolis'te Geç Roma D Kırmızı Astarlı seramiklerden sadece Anemurium'da ortaya çıkarılan *Well Form*un imitasyonu ele geçmiştir (Cottica, 2000, s. 53, Fig. 2: 12).

özelliği olan, iki adet yiv bulunmaktadır. Ancak bir örneğin ağız üzerinde diğerlerinden farklı olarak üç yiv görülür (Şekil 4: 1). Üçgenimsi ağızdan gövdeye geçişte içbükey keskin bir profil (kavis) izlenmektedir. Bu içbükey profilin bitimi dirsek şeklinde dışa çıkıntı yapmaktadır. Gövdeleri kimi örneklerde diğerlerine göre daha ince cidarlıdır (Şekil 4: 1, 5-6). İncelenen çanakların hepsinin gövdesinde, Kat. No. 5'in (Şekil 4: 5) ayrıca ağız kenarında, rulet bezeme yer almaktadır. Bu bezeme dışında Kat No. 3 ve 7'nin (Şekil 4: 3, 7) ağız kenarında dalga motifi bezemesi bulunmaktadır. Çanakların ağız çapları 22.4-28.6 cm arasında değişmektedir. *Andriake Form 7 Variant* çanaklarını diğer Hayes Form 7 çanaklarından ayıran en önemli fark ağız üzerinin iç bükey yapısıdır. Bir diğer önemli fark ise değerlendirilen tüm örneklerin gövdesinde yer alan kahverengi ve gri tonlarındaki şerit banttır. Bu bandın pişirme esnasında oluştuğu düşünülse de, aslında tüm çanaklarda belirli bir düzen ve nizamda yapılmış olduğu görülmektedir. Özellikle ağızdan gövdeye geçişteki içbükey keskin profilden hemen sonra başlayan bu bant, gövdenin büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Şerit bandın çanaklara estetik bir görsellik katması amacıyla yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 4. 1-7: *Andriake Form 7 Variant* Çanakları (© C. Öz)

Kil Özellikleri

Değerlendirilen çanakların killeri mavimsi gri, kırmızı ve kırmızımsı kahverengi tonlarındadır. Üç çanakta astar varken (Kat. No. 3, 5, 7) diğerlerinde görülmemektedir. Astar renkleri ise kırmızı ve kırmızımsı kahverengi tonlarındadır. Soluk astarları killeri sulandırılarak fırça yardımıyla uygulanmıştır. Gövdedeki şerit bant üzerine ise astarın uygulanmadığı görülmektedir. Sık dokulu ve gözeneksiz olan killerde çok yoğun ve yoğun miktarda küçük ve çok küçük boyutta kireç, çok az ve az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkısı bulunmaktadır¹². Bu çanaklar diğer Hayes Form 7 çanaklarına göre daha sert pişirilmişlerdir. Gövde yüzeyleri ise diğerlerine göre daha az tozsuzdur.

¹² Çanakların kil içeriğinde bulunan materyallerin miktar ve boyut analizinde kullanılan ölçüt tabloları için bkz. Öz, 2020, s. 5, Tablo 3.

Tarihlendirme

Meyza, incelediği örnekler üzerinden yaptığı değerlendirmeler sonucunda, bu çanakların kullanımının MS 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başladığını ve 6. yüzyılın sonları veya 7. yüzyılın başlarına kadar da devam ettiğini belirtmektedir (Meyza, 2007, s. 58). Hayes ise, bu çanaklar için MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başları tarihini önermektedir (Hayes, 1972, s. 379). Myra ve Andriake’de ele geçen Hayes Form 7 çanakları benzer örnekler yardımıyla MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başına tarihlenmiştir (Öz, 2020, s. 90). *Andriake Form 7 Variant* çanaklarının ele geçtikleri alanda kontekst buluntuyla bir bağlantı sağlamamalarının yanı sıra, birebir benzerlerinde bulunmayışı tarihlendirilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Myra ve Andriake’deki Hayes Form 7 çanakları için önerilen tarihin *Andriake Form 7 Variant* çanakları içinde uygun olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Myra’nın liman yerleşimi olan Andriake’deki kazı çalışmaları 2009 yılından bu yana devam etmektedir. Limandaki çoğu yapıda tamamlanan kazı çalışmalarıyla yerleşim tarihine yönelik önemli bilgiler elde edilmiştir. Limanın birçok noktasında çalışmalar halen devam etmektedir. Makalenin konusunu 2010 yılında Germanicus Meydanı’nda, 2012 yılında ise Şarap İşlikleri’nde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Hayes Form 7 çanaklarının yeni taklit formu oluşturmaktadır. Altısı Şarap İşlikleri’nde, bir tanesi ise Germanicus Meydanı’nda ele geçen toplam yedi adet çanak incelenmiştir (Şekil 3-4).

Geç Roma D kırmızı astarlı seramikleri içerisinde Hayes’in *Form 7*, Meyza’nın *Form H 7* olarak adlandırdığı bu çanakların yeni taklit formuna “*Andriake Form 7 Variant*” ismi verilmiştir. *Andriake Form 7 Variant* çanakları, ağız üzerinin iç bükey yapısı ve gövdelerinde yer alan kahverengi ile gri tonlarındaki şerit banttan dolayı Hayes Form 7 çanaklarından ayrılmaktadır (Şekil 4). Diğer tipolojik özellikleri ise Hayes Form 7 çanaklarıyla benzerlik gösterir. Bu çanaklarda yer alan şerit bant gövdenin büyük bir kısmını kaplamaktadır. *Andriake Form 7 Variant* çanaklarının diğer Hayes Form 7 çanaklarından farklı özellikleri düşünüldüğünde, bunların ana kent Myra’da Hayes Form 7 çanaklarını taklit eden yerel ustalarca yapılmış olduklarını göstermektedir. Özellikle çanakların gövdesinde yer alan şerit bant, Myralı ustaların kendilerine özgü atölye farkını ifade ediyor olmalıdır. Bu bantın çanaklara estetik bir görsellik vermesi için yapılmış olabileceği de düşünülmektedir. Sert pişirilmiş olmaları ve gövdelerinin daha az tozsuz yapısıyla da *Andriake Form 7 Variant* çanakları diğer Hayes Form 7 örneklerinden ayrılmaktadır. Anadolu’daki diğer üretim merkezlerinde (Perge, Pednelissos, Camii Yıkığı, Kadırgürü Mevkiisi) bulunan Form 7 çanaklarıyla *Andriake Form 7 Variant* çanaklarının üçgen ağız, ağızdan gövdeye geçişteki keskin kavis profilleri ile kil ve astar renkleri, Kat. No. 1 dışında, benzerlik göstermektedir. Camii Yıkığı örneği (Jackson vd., 2012, s. 101, Fig. 12: 1) ile *Andriake Form 7 Variant* çanaklarının sert pişirilmiş özellikleri benzerdir, fakat form olarak tamamen farklılık gösterirler. Çanakların gövde cidarları diğer Hayes Form 7 çanaklarına göre daha ince yapılmıştır. Hatta bazı örneklerin cidarları çok daha incedir (Şekil 4: 1-2, 5-6). *Andriake Form 7 Variant* çanaklarının, Anadolu’da üretilen Hayes Form 7 çanaklarıyla birtakım benzer özelliklere sahip olmasına rağmen, farklı özellikleri bunların Myra’da üretilen yerel bir form olduklarını düşündürmektedir.

İncelenen çanaklar, birebir benzerleri olmadığı için, analogik yöntemle tarihlendirilememiştir. Germanicus Meydanı ve Şarap İşlikleri’ndeki kazılarda herhangi bir kontekst buluntuyla ele geçmemeleri tarihlendirilmelerini daha da zorlaştırmıştır. Bu durum Myra ve Andriake’deki Hayes Form 7 çanaklarının analogik tarihlendirilmesiyle aşılıma çalışılmıştır. Sonuç olarak Andriake’de ele geçen Hayes Form 7 çanaklarına verilen MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı tarihi, *Andriake Form 7 Variant* örnekleri için de önerilmektedir.

Andriake Form 7 Variant çanaklarının sayısı, limanda devam eden kazı çalışmalarıyla birlikte daha da artacaktır. Myra ve limanı Andriake’de yapılan araştırmalarda seramik fırınına ait fırın iç sıva parçasının bulunması kentte seramik üretiminin olduğuna dair şu an elimizdeki tek kanıttır (Öz, 2020, s. 139-157). Kazılar ilerledikçe seramik fırınlarıyla karşılaşılacağına şüphe yoktur. Ana kent Myra’da üretildiği düşünülen bu yeni taklit form üzerine ilk görüşlerin paylaşıldığı bu çalışma, sonraki yıllarda taklit form örneklerindeki sayısal artışa bağlı olarak petrografik ve spektroskopik (XRF-XRD) analizlerle

desteklenecek daha kapsamlı bir çalışmanın, söz konusu formun üretimine dair daha güvenilir ve kesin veriler sunacağı şüphesizdir.

Katalog

Katalogda kullanılan kısaltmalar: Kat. No: Katalog Numarası, Şek. No: Şekil Numarası, A. Ç.: Ağız Çapı, Kor. Y.: Korunan Yükseklik. Kil ve astar renginin belirlenmesinde Munsell Soil Color Chart (2015) renk kataloğu kullanılmıştır.

Kat. No/ Şek. No: 1/ 4:1

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği 1-C Alanı

Ölçüler: A.Ç.: 22.4 cm (iç), Kor. Y.: 4.1 cm

Kil: Gley 2 5/5 PB (bluish gray), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil.

Astar: Yok, gövdede Gley 1 4/N (dark gray) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 2/ 4:2

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği 1-D Alanı, -165 cm

Ölçüler: A.Ç.: 24 cm (iç), Kor. Y.: 4.2 cm

Kil: 10 R 4/3 (weak red), sık dokulu, gözeneksiz, çok yoğun miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil.

Astar: Yok, gövdede 7.5 YR 5/2 (brown) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 3/ 4:3

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği 1-D Alanı, -155/ -195 cm

Ölçüler: A.Ç.: 27 cm, Kor. Y.: 5.6 cm

Kil: 2.5 YR 4/3 (reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, çok yoğun miktarda çok küçük boyutta kireç, az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı kil.

Astar: 10 R 4/3 (weak red), gövdede Gley 1 4/N (dark gray) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 4/ 4:4

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği 1-C Alanı, -195 cm

Ölçüler: A.Ç.: 27 cm, Kor. Y.: 3.5 cm

Kil: 2.5 YR 4/2 (weak red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil.

Astar: Yok, gövdede 7.5 YR 5/2 (brown) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 5/ 4:5

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği 1-D Alanı, -195/ -225 cm (Akıntı)

Ölçüler: A.Ç.: 26 cm (iç), Kor. Y.: 4.9 cm

Kil: 2.5 YR 5/4 (reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil.

Astar: Yok, gövdede 7.5 YR 3/2 (dark brown) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 6/ 4:6

Buluntu Yeri/Seviye: Germanicus Meydanı, -20/ -135 cm

Ölçüler: A.Ç.: 28 cm (iç), Kor. Y.: 5 cm

Kil: 2.5 YR 5/4 (reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil.

Astar: 2.5 YR 4/4 (reddish brown), gövdede 7.5 YR5/2 (brown) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kat. No/ Şek. No: 7/ 4:7

Buluntu Yeri/Seviye: Şarap İşliği E Alanı, -200/ -245 cm

Ölçüler: A.Ç.: 28.6 cm, Kor. Y.: 7 cm

Kil: 10 R 6/4 (pale red), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda çok küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı kil.

Astar: 10 R 4/3 (weak red), gövdede 7.5 YR5/2 (brown) renkli şerit bant.

Tanım: Kırık ve eksik durumda çanak ağız-gövde parçası.

Tarih: MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başı

Kaynakça

- Adak-Adıbelli, I. (2006). *Tarsus Geç Roma Seramiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alkan, M. (2013). *Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra Kenti ve Teritoryumu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Amir, R. (2006). Pottery, Stone and Small Finds from Shiqmona. *Atiqot*, 51, 145-161.
- Aygün, Ç. A. (2018). *Myra'nın Limanı Andriake'nin Yerleşim Planı*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bulut, S. ve Şengül, M. (2014). 2009-2012 Yılları Andriake Kazı Sikkeleri ve Yerleşim Tarihine Katkıları. K. Dörtlük, O. Tekin, R. Boyraz Seyhan (Ed.), *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi 25-28 Şubat 2013-Antalya. Bildiriler* içinde (ss. 79-110), Antalya: AKMED.
- Carandini, A. (1981). *Ceramica Cipriota. Atlante delle Forme Ceramiche I. Ceramica Fine Romana Nel Bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Impero)* içinde (ss. 237-239), Enciclopedia Dell'arte Antica Classica e Orientale, Roma.
- Cottica, D. (2000). Late Roman imported and locally produced pottery from Hierapolis (Pamukkale, Turkey): preliminary evidences. *RCRF Acta 36* içinde (ss. 49-59), Abingdon: Oxford Press.
- Crowfoot, J. W., Crowfoot, G. M., Kenyon, K. M. (1957). *The Objects From Samaria*. Palestine Exploration Fund, London.
- Çevik, N. (2010a). Myra ve Limanı Andriake. Kazılar Başlarken Ön-Düşünceler. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 134, 53-82.
- Çevik, N. (2010b). Myra ve Andriake Kazıları'nda İlk Yıl: 2009/ The First Season of Excavations in Myra and Andriake: 2009. *ANMED*, 8, 55-60.
- Çevik, N. (2015). Myra. K. Dörtlük, R. Boyraz Seyhan (Ed.), *Lykia Kitabı* içinde (ss. 4-13). Antalya: AKMED.
- Çevik, N. (2016). Mür Soluyan Kent: Myra. H. İşkan, E. Dündar (Ed.), *Lukka'dan Likya'ya. Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi* içinde (ss. 224-237). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çevik, N. ve Bulut, S. (2010). İkinci Kazı Sezonunda Myra ve Limanı Andriake. N. Çevik (Ed.), *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi* içinde (ss. 25-118). Antalya: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çevik, N. ve Bulut, S. (2011). Myra ve Andriake Kazıları 2010/ Excavations at Myra and Andriake in 2010. *ANMED*, 9, 59-70.
- Çevik, N. ve Bulut, S. (2014). Andriake Doğu Hamamı: Bölgenin Hamam Mimarlığına Işık Tutan Yeni Bir Örnek. *Adalya*, 17, 221-263.
- Çevik, N. ve Eshel, H. (2010). A Byzantine Synagogue in Andriake in Southern Turkey. *Qadmoniot*, 43, 41-43.
- Çevik, N., Çömezoğlu, Ö., Öztürk, H. S. ve Türkoğlu, İ. (2010a). A Unique Discovery in Lycia: The Ancient Synagogue at Andriake, Port of Myra. *Adalya*, 13, 335-366.
- Çevik, N., Çömezoğlu, Ö., Öztürk, H. S. ve Türkoğlu, İ. (2010b). Andriake Sinagogu ve Bölgede Yahudi Varlığı. N. Çevik (Ed.), *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi* içinde (ss. 169-180), Antalya: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çevik, N., Bulut, S., Tıbbıkoğlu, O., Özdilek, B. ve Aygün, Ç. A. (2011). Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 32 (1), 403-420.
- Çevik, N., Bulut, S. ve Akyürek, E. (2012). Myra-Andriake Kazıları ve Araştırmaları 2011/ Excavations and Surveys at Myra-Andriake in 2011. *ANMED*, 10, 65-72.
- Çevik, N., Bulut, S. ve Akyürek, E. (2013). Myra ve Andriake Kazıları 2012/ Excavations at Myra and Andriake 2012. *ANMED*, 11, 90-96.
- Çevik, N., Bulut, S. ve Aygün, Ç. A. (2014). Myra'nın Limanı Andriake. S. Ladstatter, F. Pirson, T. Schmidts (Ed.), *BYZAS 19* (1) içinde (ss. 225-244). İstanbul: Ege Yayınları.
- Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A. ve Çömezoğlu Uzbek, Ö. (2017). 2016 Yılı Myra ve Andriake Kazıları/ Myra and Andriake Excavations of 2016. *ANMED*, 15, 67-75.
- Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A., Çömezoğlu Uzbek, Ö., Tiryaki Türkmenoğlu, H. A., Pimouguet-Pédarros, I. (2018a). Myra-Andriake 2017. *ANMED*, 16, 75-81.
- Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A. ve Çömezoğlu Uzbek, Ö. (2018b). Myra-Andriake 2016. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, 39 (2), 189-204.
- Duggan, T. M. P., Aygün, Ç. A. (2010). Myra'nın Ortaçağ ve Sonrasındaki Limanı Taşdibi-Stamira. N. Çevik (Ed.), *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi* içinde (ss. 161-168). Antalya: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- El-Khoury, L. (2014). Late Roman Fine Pottery from Gadara (Umm Qais), 2011 Season of Excavation. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 14 (2), 115-138.

- Ergürer, H. E. (2016). Sigillata ve Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramikler. C. Başaran, H. E. Ergürer (Ed.), *Parion Roma Tiyatrosu: 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* içinde (ss. 123-164), Ankara: İçdaş.
- Fırat, N. (1999). *Perge Konut Alanı Keramiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fırat, N. (2003). Roman Period Ceramics. H. Abbasoğlu, W. Martini (Ed.), *Die Akropolis von Perge I. Survey und Sondagen 1994-1997* içinde (ss. 123-130), Mainz.
- Foss, C. (1994). The Lycian Coast in the Byzantine Age. *Dumbarton Oaks Papers*, 48, 1-52.
- Garzetti, A. (1974). *From Tiberius to the Antonines: A History of the Roman Empire A.D. 14-192*. London: Methuen young books.
- Gezen, T. (2019). *Sebastopolis (Tokat-Sulusaray) 2013-2018 Buluntusu Roma Dönemi Kırmızı Astarlı (Fine Ware) Seramikleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Harrison, R. M. (1963). Churches and Chapels of Central Lycia. *Anatolian Studies*, 13, 117-151.
- Hayes, J. W. (1972). *Late Roman Pottery*. London: British School at Rome.
- Hayes, J. W. (1991). *Paphos. The Hellenistic and Roman Pottery III*, Nicosia.
- Hayes, J. W. (1992). *Excavations at Saraçhane in Istanbul, Vol. 2, The Pottery*. Oxford: Princeton University Press.
- Hayes, J. W. (2003). Hellenistic and Roman Pottery Deposits from the 'Saranda Kolones' Castle Site at Paphos. *BSA*, 98, 447-516.
- Jackson, M., Zelle, M., Vandeput, L., Köse, V. (2012). Primary Evidence for Late Roman D Ware production in southern Asia Minor: a challenge to 'Cypriot Red Slip Ware'. *Anatolian Studies*, 62, 89-114.
- Kaya, İ. (2007). *Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Terra Sigillata ve Red Slip (Kırmızı Astarlı) Seramikler (1998-2004)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kenel, F. (2007). The Cypriot Red Slip Ware and Its Derivatives from Pednelissos in Psidia. B. Böhlendorf-Arslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr (Ed.), *BYZAS 7* içinde (ss. 131-146), İstanbul: Ege Yayınları.
- Kızıllıslanoğlu, H. A. (2018). Dağlık Kilikia Liman ve Ticaret Kenti Elaiussa Sebaste Geç Roma Kırmızı Astarlı 'D Grubu'na ait Servis Kapları. T. Kâhya, A. Özdizbay, N. Öner Tüner, M. Wilson (Ed.), *Uluslararası Geç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2015, Sempozyum Bildirileri* içinde (ss. 455-477), Antalya.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the Third Century After Christ Vol. I-II*. Princeton: Princeton University Press.
- Malalas, J. (1986). *The Chronicle of John Malalas*. (Çev. E. Jeffreys, M. Jeffreys, R. Scott). Byzantina Australiensia Vol. 4, Leiden: Brill.
- Marksteiner, T., Lemaitre, S., Yener-Marksteiner, B. (2007). Die Grabungen am Südtor von Limyra: Die Grabungen der Jahre 1982-1986 am Südtor von Limyra. *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, 76, 171-237.
- Meyza, H. (2007). *Nea Paphos V. Cypriot Red Slip Ware Studies on a Late Roman Levantine fine ware*. Varsovie: Zakład Archeologii Środsiennomorskiej.
- Özdilek, B. (2015). Andriake Sinagogu'ndan Seçilmiş Örneklerle Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiklerine Genel Bir Bakış. *Cedrus*, III, 89-117.
- Özdilek, B. (2016). 2009-2012 Andriake Kazılarında Ele Geçen Unguentarium, Şişe, Lykion ve Mortar Örnekleri. *Olba*, XXIV, 217-266.
- Öztaşkın, M. (2017). Olympos Kazısı Seramik Buluntuları. B. Yelda Olcay Uçkan (Ed.). *Olympos I: 2000-2014 Araştırma Sonuçları* içinde (ss. 209-224), İstanbul: AKMED.
- Öz, C. (2020). *Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Poblome, J., Fırat, N. (2011). Late Roman D. A Matter of Open(ing) or Closed Horizons?. M. A. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay (Ed.), *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology: A review of the evidence, debate and new contexts (Roman and Late Antique Mediterranean Pottery 1)* içinde (ss. 49-55), Archaeopress.
- Pröttel, P. M. (1996). *Mediterrane Feinkeramikimporte des 2. bis 7. Jahrhunderts n. Chr. Im oberen Adriaraum und in Slowenien. Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen 2*, Leidorf.
- Reynolds, P. (2011). Fine Ware from Beirut contexts, c. 450 to c. 600. M. A. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay (Ed.), *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology: A review of the evidence, debate and new contexts (Roman and Late Antique Mediterranean Pottery 1)* içinde (ss. 207-230), Archaeopress.
- Rautman, M. (2003). *A Cypriot Village of Late Antiquity. Kalavassos-Kopetra in the Vasilikos Valley. Journal of Roman Archaeology* 52, Rhode Island.
- Şen-Yıldırım, D., Oransay, B. S. A. (2016). Seramik Çalışmaları. *ANMED*, 14, 137-147.
- Takmer, B. (2006). *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Tekocak, M. (2006). *Kelenderis Roma Çağı Seramiği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekinalp, V. M. (2000). *Geç Antik Dönem sonrasında ve Ortaçağda (M.S. 4.-14. yy.) Andriake Kenti*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vincenz, A. de (2008). The Pottery Assemblages. Y. Hirschfeld, O. Gutfeld, *Tiberias Excavations in the House of the Bronzes, Final Report I: Architecture, Stratigraphy and Smal Finds* içinde (ss. 107-166), Israel: Institute of Archaeology, The Hebrew University of Jerusalem.

- Vincenz, A. de (2013). Fine Wares; Byzantine-Early Islamic Wares. E. M. Meyers, C. L. Meyers (Ed.), *Sepphoris I: The Pottery from Ancient Sepphoris* içinde (ss. 142-225), Eisenbrauns.
- Williams, C. (1989). *Anemurium. The Roman and Early Byzantine Pottery*. Pontifical Institute Mediaeval Studies, Toronto.
- Yaman, A. (2018). *Arykanda Geç Antik Dönem Mahallesi Seramikleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.